

AZ EU KONFORM SZŐLŐ ÜLTETVÉNY KATASZTER ADATBÁZISÁNAK ÉS TÉRINFORMATIKAI HÁTTERÉNEK FEJLESZTÉSE

DATABASE AND GIS BACKGROUND DEVELOPMENT FOR THE EU CONFORM
VINEYARD REGISTER

dr. Szenteleki Károly, karoly.szenteleki@uni-corvinus.hu

dr. Martinovich László, martinovich@rsc.fomi.hu

Mishiro Marcella, marcella@rsc.fomi.hu

dr. Urbán András, urban@hnt.hu

Horváth Csaba, csaba.horvath@hnt.hu,

dr. Botos Ernő Péter, botos.e.p@szbikik.hu

Szabó Attila, szabo.a@szbikik.hu

*dr. Szenteleki Károly, Budapesti Corvinus Egyetem, Kertészettudományi Kar, Budapest ,
dr. Martinovich László, Mishiro Marcella, Földmérési és Távérzékelési Intézet, dr. Urbán
András, Horváth Csaba Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, dr. Botos Ernő Péter, Szabó Attila,
FVM Szőlészeti és Borászati Kutató Intézete, Kecskemét*

1. A magyar hegyközségi rendszer sajátosságai

A magyar szőlőtermesztés szakmai nyilvántartása és felügyelete évszázados hagyományok alapján egy sajátos ún.: „Hegyközségi rendszerre” épül, mely a szakma történelme során igen hatékonynak bizonyult. E rendszernek az alapja 319 hegyközség, melyek egy vagy több egymáshoz közeli település ültetvényeit tartják nyilván. A hasonló adottságokkal rendelkező hegyközségek borvidékeket alkotnak, összesen 22 borvidéket, melynek összefogását a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa (HNT) biztosítja az 1994. évi CII. törvény alapján. Az ültetvényekre vonatkozó részletes adatok a hegyközségekben keletkeznek. Ezeket az adatokat, melyek egy része személyes jellegű, a hegyközségek választott tisztségviselői, a hegybírók tartják nyilván. A hegyközség csak gyűjtött adatot továbbít a borvidékek, illetve a HNT számára a személyes adatok védelme érdekében. A személyes adatokhoz a hegybírók kívül csak a VPOP férhetett hozzá. Az Uniós elvárásoknak megfelelő, a támogatások ellenőrzésére is alkalmas szőlőregiszter kialakításánál tehát figyelembe kellett venni a hegyközségi rendszerből adódó sajátos struktúrát és az adatvédelmi szempontokat is.

2. A szőlőültetvény kataszteri nyilvántartás (HEGYIR) fejlesztése

A szőlőültetvény kataszteri nyilvántartás jogszabályi kereteit a 2392/86 (EGK) Tanácsi rendelet határozta meg. Ennek megfelelően a szőlőültetvény kataszteri nyilvántartás minden bortermelő gazdaság tekintetében tartalmaznia kell a gazdaság nevét és földrajzi helyét, a bortermelő parcellákra vonatkozó adatokat, a gazdaság általános jellemzőit és annak borainak és az azokból készített termékek jellemzőit. A nyilvántartást részletesen a 649/87 (EGK) Bizottsági rendelet szabályozza.

A HEGYIR a hegyközségek információs rendszere, amely az EU rendeletek alapján kialakított Rajna-Pfalz-i nyilvántartás alapján készült el, ezért korszerű számítástechnikai háttérrel biztosított a hegyközségek nyilvántartásai számára.

Az 1549/1995 EK Tanácsi rendelet megjelenésével azonban megváltoztak a követelmények. A borpiac közösségi szervezésére vonatkozó 1493/1999 és 1227/2000 EC rendeletek egy sor intézkedést hoztak a piaci egyensúly szabályozására, beleértve a szőlő kivágására, a szőlőültetvények szerkezetátalakítására és az újratelepítési jogok korlátozására vonatkozó szabályozást. Ez terület-alapú támogatásokat jelent, amelyek más szektorokkal összehasonlítva igen nagyok (7000 - 10000 €/ha).

3. A VINGIS kiépítése

A VINGIS-t (GIS alapú szőlőkataszter) a szántóföldi támogatások hivatkozási alapjául szolgáló parcellaazonosító rendszertől (LPIS) függetlenül, de azzal kompatibilisen kezdték kialakítani. A régi 15 EU tagállamban általában a kataszteren alapul (kivéve Portugáliát és Görögországot). A VINGIS naprakészsége egy EU felmérés szerint igen heterogén, főleg azokra a szőlőterületekre vonatkozóan, amelyek nem tárgyai az EU támogatásoknak. Ez a kisebb ellenőrzési foknak a következménye, illetve nincs elég ösztönző erő, hogy bejelentsék a nem támogatott szőlőterületeket. A brüsszeli DG Agri (Mezőgazdasági Főigazgatóság) most készíti a műszaki ajánlását (ami gyakorlatilag kötelező) a szőlőterületek mérésére, és előzetesen a főbb bortermelő tagállamokban (Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország) és Magyarországon is tájékozik.

A szőlő- és ültetvényregiszter térinformatikai háttere (VINGIS) Magyarországon:

A VINGIS rendszer hazai kiépítésének és működtetésének célja, hogy:

- az EU tagságunkból adódó kötelezettség, a Közös Agrárpolitika érvényesülését szolgálja azáltal, hogy a szőlő-bor szektorra jutó agrártámogatások (kivágási- és újratelepítési támogatások, szerkezetátalakítási támogatások, termelési kvóták áthelyezése, szőlőterület bővítési jog és szőlő újratelepítési jog kezelése) a térinformatika segítségével is követhetők és ellenőrizhetők legyenek.
- erősítse a hegyközségeket törvényben előírt feladataik ellátásában.
- elősegítse az agrárirányítás és a szőlő-bor ágazat vezetőinek tisztánlátását, döntéshozatalát
- lehetőséget teremtsen a statisztikai jelentés kötelezettségünk minőségének javítására
- eszközül szolgáljon a minőségi termelés, a piaci versenyképesség javításában, az eredetvédelem biztosításában, a borhamisítás elleni fellépésben.

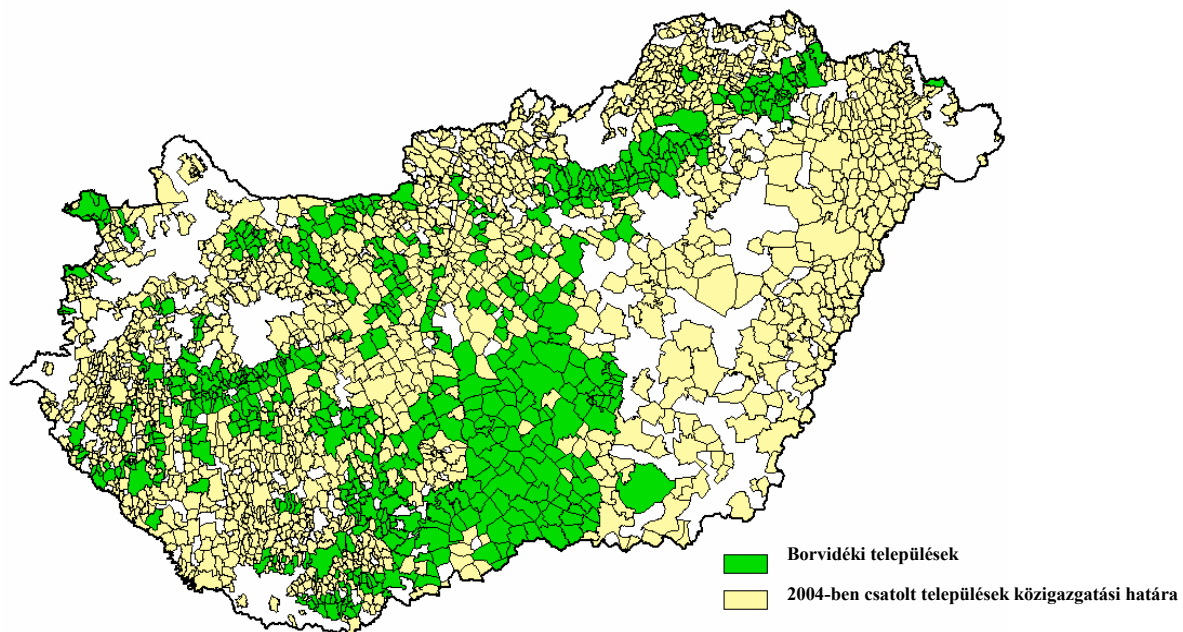
A szőlőtermesztésről és borgazdálkodásról szóló 2004. évi XVIII. törvény a szőlő- és ültetvénykataszter EU-ban megkövetelt térinformatikai hátterének (VINGIS) biztosítását a Földmérési és Távérzékelési Intézethez rendelte. A 102/2004. (VI. 3.) FVM rendelet 2. § (1) kimondja, hogy „a VINGIS rendszer létrehozása és évenkénti frissítése a FÖMI feladata, amelyet a hegybírók által minden év június 30-ig - az adott állapot szerint szolgáltatott adatok alapján - végez el”.

A VINGIS kiépítésének első szakasza (2001-2002) a teljes termőterület mintegy 20%-ára terjedt ki, mely 4 borvidéket, 48 hegyközséget és 70 települést, 40 000 ültetvényt és 13 000 hektárt érintett.

A második szakaszban (2002-2003) 6 újabb borvidék vált a program részévé, és további 55 hegyközséget és 104 települést, 35 000 ültetvényt és 18000 hektárt érintett.

A VINGIS program előrehaladását szakmai oldalról az EU JRC (2002), a brüsszeli DG megbízásából pedig a TAIEX peer-review munkacsoportja (2002 és 2003) is ellenőrizte. Az ellenőrzés során a TAIEX peer-review munkacsoportja igen jónak találta a VINGIS-t, azonban felhívta a figyelmet a hegyközségi rendszer országos hatáskörűvé tételének szükségességére, a hatékonyabb támogatás ellenőrzés érdekében.

A feldolgozandó adatok 2004-es jogszabályok miatti területi növekedését az 1. ábra szemlélteti. A zölddel jelöltek azok a települések, melyek az eredeti terv szerint is a VINGIS részét képezték, míg a sárgával jelölt települések a borvidékeken kívüli, de 2004-ben a hegyközségek hatáskörébe vont területeket jelentik.

1. ábra: A Hegyközségek hatáskörének kiterjesztése a 96/2004.(VI.3.) FVM rendelet szerint

Az átmeneti forráshiány ellenére a program országos kiterjesztése 2003. őszén megkezdődött, bár a tervezettnél lassabb ütemben, ezért az eredetileg tervezett 2005. január 1.-i határidő módosult. Mivel a támogatásért folyamodó szőlőterületek azonosítása kiemelkedő jelentőségű, ezért ez kapta a legnagyobb prioritást. Ebben a szakaszban 12 borvidéket kell térinformatikai rendszerben megfeleltetni.

Az országos kiterjesztés után a hegyközségek hatáskörébe vont új területek rendszerbe vonása és a próbaüzem következik, az adatok kijavítása és véglegesítése, egy pontos, integrált

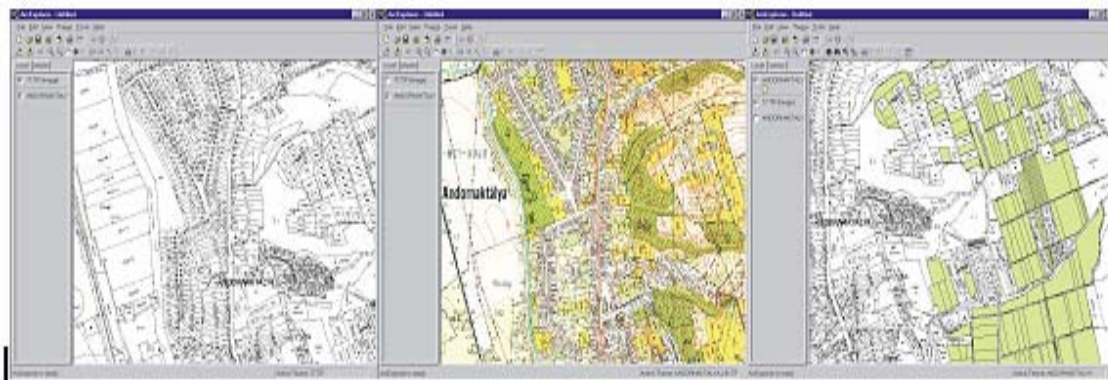
rendszer létrehozása érdekében. A VINGIS rendszer évenkénti frissítését a hegybírók által minden év június 30-ig szolgáltatott adatok alapján kell végezni.

Az MVH, az OMMI, az SzBKI feladatainak ellátásához szükséges módon internetes kapcsolaton keresztül betekinthez majd a VINGIS adatbázisba, jelszóval védve, intézményre szabott hozzáférési lehetőségekkel és adattartalommal. A FÖMI éves frissítésben megküldi az FVM és a HNT részére a szőlőültetvények országos fedvénnyét és a termőhelyi kataszteri fedvényt.

4. A VINGIS kialakításához felhasznált térképrétegek

4.1. Alap térképek

A 102/2004. (VI.3.) FVM rendelet 3.§ (2) szerint „a VINGIS adatbázis tartalmazza: a) az ültetvény fedvényt, b) a kivágott ültetvény fedvényt, c) a topográfiai fedvényt, d) a megyehatár fedvényt; e) a hegyközségi határ fedvényt, f) a termőhelyi kataszteri fedvényt. A térképek (valamennyi réteg) az Egységes Országos Vetületbe (EOV) transzformáltak.” A felhasznált kataszteri térképek méretaránya 1:4000, 1:2880, 1: 2000 volt. A topográfiai térkép a hegybírók jobb tájékozódását segíti, a kataszteri térképek használata önmagukban nem mindig elegendő az ültetvények beazonosítására. Eltérő méretarányú és tematikájú térképekkel, akár egyéb adatokkal (pl. ortofotó, dűlőtérkép, digitális domborzati modell-DDM) a rendszer bármikor bővíthető. Ez az alkalmazás egyszerre nyújt áttekintést a hegybírók számára a területükön található valamennyi szőlőültetvényről és ellenőrzésre is alkalmas ad a bejelentett ültetvények területének, helyrajzi számának pontosságát illetően.

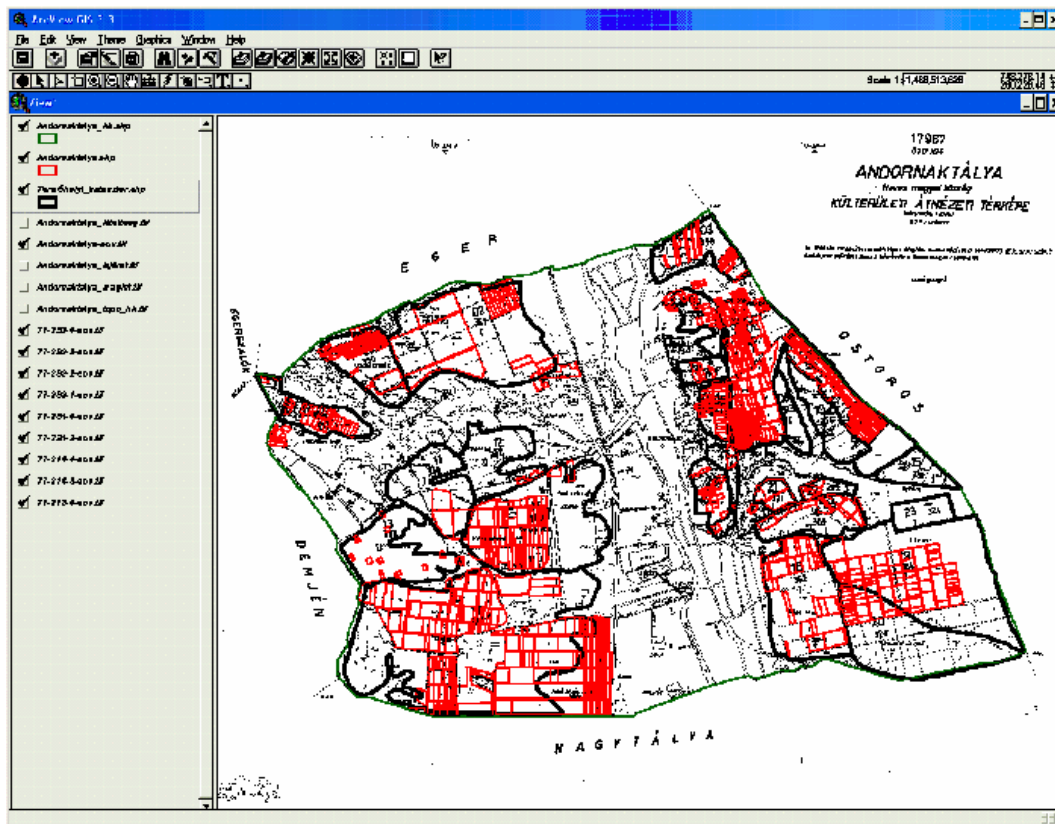
2. ábra: A kataszteri-, a topográfiai- és az ültetvény fedvények

A Rendelet a 3.§ (4)-ben hozzászözi: „A VINGIS adatbázist folyamatosan ki kell egészíteni a közösségi szőlőkataszter létrehozására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló 649/87/EGK tanácsi rendelet I. mellékletében meghatározott kötelezően nyilvántartandó adatokkal, a hegybírók által vezetett szőlőültetvény-kataszter alapján.”

4.2. Termőhelyi kataszteri (SZBKI) térképek

Az SzBKI termőhelyi kataszteri térképeinek a VINGIS rendszerbe illesztése a hegybírók számára is igen hasznos, hiszen ők napi munkájukban, a telepítési engedélyek kiadásakor elsődlegesen azoknak a (náluk csak papíron meglévő) térképeknek az információira

támaszkodnak. A térkép azonos termőhelyi értékű területeit poligonok határolják, amelynek vektorizálásával elkészül az a térképi réteg, amely a telepítés szempontjából optimális termőhelyi adottságokkal rendelkező területeket mutatja a borvidék hegyközségének közigazgatási területén belül. E térkép mögé rendelhető a szükséges adatbázis is.

3.ábra: Termőhelyi kataszteri (SZBKI) térkép a VINGIS ültetvény fedvénnel

A 95/2004. (VI. 3.) FVM rendelet szerint, mely a szőlő termőhelyi kataszterének felvételezéséről, kiegészítéséről és módosításáról szól, az SZBKI a jóváhagyott felvételezésről, kiegészítésről, módosításról adatokat szolgáltat a FÖMI-nek. A FÖMI a változásokat tartalmazó digitális termőhelyi kataszteri térképeket megküldi az SZBKI-nak és az érintett hegyközségnek.

4.3.A dűlőtérképek digitalizálása

A 102/2004. (VI.3.) FVM rendelet szerint a VINGIS a minőségi termelés javítása és az eredetvédelem céljából kiegészíthető a következő szakmai fedvényekkel is: a) magasságintervallum fedvény, b) lejtőkategória fedvény, c) kitettség fedvény, d) védett eredetű termék termőhelye fedvény, e) dűlő fedvény. Ezek a fedvények a szőlőágazat szakmai fejlődését sokoldalúan segítik, de országos kialakításuk, adatfeltöltésük a források függvényében csak több év alatt valósíthatók meg.

A rendeletben szereplő, szakmai szempontból igen fontos dűlőtérképek (dűlő fedvény) a FÖMI földrajzinév-tárának digitális térképi feldolgozásából származnak. Ezek egy rendszerbe illesztése az új rendeletek alapján megkezdődött és a jövőben a szőlőágazat szereplői számára igen hasznos szakmai-piaci információkat jelentenek.

4.ábra: A dűlő- és az ültetvény fedvények

A VINGIS működésének megkezdése után a 102/2004. (VI. 3.) FVM rendelet 7. § (2)-ben biztosított „betekintési jogot” a FÖMI-ben felállítandó központi szerverről internetes kapcsolaton keresztül, jelszóval védve biztosítjuk. Intézményre szabott hozzáférési lehetőséget alakítunk ki a feladataik ellátásához szükséges adattartalommal.

Irodalomjegyzék

- Martinovich László - Szenteleki Károly – Botos Ernő Péter - Szabó Attila – Urbán András – Winkler Péter (2003): Az agroökológiai potenciál térinformatikai alapú optimalizálása a szőlő-bor ágazatban. Lippay János – Ormos Imre – Vas Károly Tudományos Ülésszak. 2003. november 6-7, Budapest. Összefoglalók. 48-49. p.
- Martinovich, L.- Winkler, P.- Iván, Gy.- Kiss, M.- Doroszlai, T.(2003): GIS support for vineyard register of the hungarian Ministry of Agriculture and Rural Development by the Land Administration. EFITA 2003 Conference. Debrecen, 2003. July 5-9. Proceedings I-II. 401-407.
- Martinovich László (2003): A VINGIS szőlőültetvény nyilvántartási rendszer. Borászati Füzetek. XIII. (6). 32-33. p.
- Martinovich László - Iván Gyula – Katona Zoltán – Kiss Marcella – Mikešy Gábor – Rotterné Kulcsár Anikó -Winkler Péter (2004): A szőlő kataszter térinformatikai háttere - VINGIS befejezés előtt. GIS OPEN Konferencia 2004, Székesfehérvár, 2004. március 17-19.
- A.Szabo- L.Martinovich- K.Szenteleki- E.P.Botos (2004): Intégration du cadastre écologique de vignes au registre de SIG du secteur viti-vinicole hongrois (VINGIS). Vineyard Data quantification Society (VDQS), Oenometrie XI. 21-22 mai 2004. Université de Bourgogne, Dijon. Session 5.